

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Інститут філології
Кафедра германської філології

**ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ІСПИТУ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 10.02.04 – ГЕРМАНСЬКІ
МОВИ (НІМЕЦЬКА ФІЛОЛОГІЯ) ДЛЯ ВСТУПНИКІВ ДО АСПРАНТУРИ**

Затверджено на засіданні
Вченої ради Інституту філології
Протокол №9 від 23 квітня 2012 р.
Директор Інституту філології
проф. Семенюк Г.Ф.

Обговорено і затверджено на
засідання кафедри
германської філології

Укладач:
д.філол.н., доц. Пилипенко Р.Є.

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ: 10.02.04 – германські мови

(німецька філологія)

Актуальні проблеми германістики

Пояснювальна записка

Курс з теорії німецької мови «Актуальні проблеми германістики» розрахований на магістрів факультетів іноземних мов. Він висвітлює коло питань, пов'язаних з виникненням нових напрямків та галузей лінгвістичних досліджень. Інтегрована спрямованість курсу надає можливість студентам зорієнтуватись у безлічі питань, які виникають при ознайомленні з актуальною лінгвістичною літературою.

Обсяг теоретичного курсу з актуальних питань германістики становить 48 годин. З них – 24 лекційні та 24 семінарські. На лекціях розглядають ключові питання соціолінгвістики, комунікативної лінгвістики, порівняльного мовознавства та психолінгвістики. Семінарські заняття спрямовані на опрацювання студентами різних типів текстів. Студенти роблять доповіді у формі наукових рефератів. Усе це сприяє розвитку творчого наукового пошуку.

Як навчальна дисципліна курс знайомить не тільки з найважливішими проблемами сучасного мовознавства, але й пропонує систему знань про основні принципи ведення комунікації, типологію текстів та закономірності їхнього породження і сприйняття в різних комунікативних ситуаціях. Теоретичний курс базується на засадах теорії міжкультурної комунікації. На цій основі формується міжкультурна комунікативна компетенція, закріплюються іншомовні комунікативні, інтерактивні та перцептивні навички, пропонуються стратегії та методи подолання мовних бар'єрів у міжкультурному спілкуванні.

Зміст курсу

Принципи та методи

функціонально-комунікативних досліджень у германістиці

Комунікативна та функціональна орієнтація в лінгвістиці як втілення нової наукової парадигми. Термін «функція» та його багатозначність. Мовна комунікативна функція та функціональні ролі мови. Спілкування, обмін думками на рівні суспільних функціональних ролей мови: писемна та усна мова, повсякденно-розмовна мова, державна мова, міжнародне спілкування. Мовна комунікація та гносеологічна, експресивна, естетична, функціональна роль мови. Функціональна типологія германських мов.

Функціонально-комунікативний опис мови в широкому контексті взаємодії мови, суспільства, особистості. Мовна діяльність як трихотомія: мова – мовленнєва діяльність – текст. Мовленнєва діяльність як динамічний фактор розвитку мовної діяльності. Складові частини мовленнєвої діяльності: комунікативне завдання, намір, план, композиційно-мовленнєві форми, комунікативний ефект.

Функціонально-комунікативні ознаки композиційно-мовленнєвих форм: дескриптивні, ініціативні, інвентивні, контактивні. Типологія композиційно-мовленнєвих форм, повідомлення, опис, розповідь, зіставлення, узагальнення та резюме, обґрунтування, оцінка, доказ, аргументація, обговорення.

Композиційно-мовленнєві форми як елементи мовленнєвої діяльності. Тема, структура та композиційно-мовленнєві форми в процесі породження тексту. Комунікативна модель породження тексту.

Теорія мовленнєвих актів

Передумови виникнення та комунікативно-прагматична орієнтація теорії мовленнєвих актів. Прагматична філософія і семіотика Пірса, Моріса, Клауса та філософія мови Вігтгенштейна. Комунікативна модель Остіна. Чотири мовленнєві акти Серля та його послідовників. Директиви, репрезентативи, комісиви, експресиви, декларативи. Мовлення як складова частина людської діяльності за відповідними правилами. Регулятивні та конститутивні правила. Теоретичне та прикладне значення теорії мовленнєвих актів.

Теоретичні та прикладні проблеми

психолінгвістичних досліджень

Інтеграція лінгвістики та психології як закономірна передумова виникнення та розвитку психолінгвістики. Психолінгвістичні напрямки дослідження мови: теорія конгруентності Осгуда, біхевіоризм, менталізм, теорія мовленнєвої діяльності. Прагматика та семантика продуктивних мовно-комунікативних дій: мовно-комунікативні дії як складова частка людської діяльності, комунікативні партнери, сфери комунікації, комунікативний намір та план комунікації, тема та текст. Рецептивні мовно-комунікативні дії: ступені сприйняття, рецептивні знання, слухач / читач, рецептивний намір та план, техніка читання / аудіювання. Психолінгвістичні проблеми оволодіння

спілкуванням в онтогенезі: діяльність та знак, образ та слово, предикативність та висловлювання. Компоненти мовної компетенції. Семантичний компонент мовної компетенції. Словотворення та мовленнєва діяльність.

Лінгвістика діалогу

Діалог як базова одиниця мовної комунікації. Обмін ролями «мовець – слухач» як організуючий принцип діалогу. Мотив, ціль, комунікативний набір, план та ефект зовнішнього діалогічного мовлення. Макро- та мікרוструктура діалогу. Діалогічні одиниці: шаг, послідовність шагів (секвентність), фаза. Внутрішній та зовнішній діалог.

Типологія діалогів. Критерії типологізації та їхня класифікація. Діалог та полілог. Структурна, прагма- та соціолінгвістичні характеристики діалогу та полілогу. Види полілогів: проблемна лекція, круглий стіл, прес-конференція, дискусія.

Лінгвістика тексту

Загальнотеоретичні питання текстологічних досліджень. Теорія тексту та лінгвістика тексту. Предмет та об'єкт дослідження лінгвістики тексту. Визначення поняття «текст». Онтологічні та гносеологічні характеристики тексту.

Основні поняття лінгвістики тексту. Текстуальність. Критерії текстуальності: когезія (структурна зв'язність), когерентність (семантична зв'язність); інтенціональність (комунікативний намір), актуальність, інформативність, ситуативність, інтертекстуальність (зв'язок з текстом попередником). Критерії контекстуальності та конститутивні ознаки. Регулятивні принципи побудови тексту: раціональність, відповідність, ефективність (за типологією М. Грайса). Тема та структура тексту. Одиниці тексту. Референційні відношення в тексті. Конкретна референція та пресупозиція. Типи текстів. Критерії типологізації текстів. Типологія текстів за сферами комунікації. Текст та дискурс. Порождення та сприйняття текстів міжкультурної комунікації.

Список літератури

Bartsch R., Vennemann T. Grundzüge der Sprachtheorie: eine linguistische Einführung / Renate Bartsch, Theo Vennemann. – Ausgabe: Unveränd. Studienausg. d. Aufl. 1982. – Tübingen: Niemeyer, 1983. – 204 S.

Beaugrande R.-A., Dressler W. Einführung in die Textlinguistik / Robert-Alain de Beaugrande; Wolfgang Ulrich Dressler. – Tübingen: Niemeyer, 1981. – 290 S.

Brinker K., Sager S.F. Linguistische Gesprächsanalyse: eine Einführung – 5., neu bearb. Aufl. / von Klaus Brinker und Sven F. Sager. – Berlin: Schmidt, 2010. – 204 S.

Busch A., Stenschke O. Germanistische Linguistik: eine Einführung / Albert Busch; Oliver Stenschke. – Tübingen: Narr, 2007. – 256 S.

Dammel A. (Hrsg.), Kürschner S. (Hrsg.), Nübling D. (Hrsg.). Kontrastive Germanistische Linguistik. – Teil: 1 und 2. Teilb. 1 + 2. – Hildesheim: Olms, 2010. – 892 S.

Glück H., Sauer W. Gegenwartsdeutsch. – 2., überarb. und erw. Aufl. – Stuttgart: Metzler, 1997. – 199 S.

Helbig G., Buscha J. Deutsche Grammatik: ein Handbuch für den Ausländerunterricht / Gerhard Helbig ; Joachim Buscha. – Ausgabe: 6. Aufl. – Berlin: Langenscheidt, 2007. – 654 S.

Levinson S.C. Pragmatik / Levinson, Stephen C. – Ausgabe: 2., unveränd. Aufl. – Tübingen: Niemeyer, 1994. – 422 S.

Teichtmeier B. Das Gespräch: Funktionen, Normen und Strukturen / Bärbel Teichtmeier. – Berlin: Akad.-Verl., 1984. – 201 S.

Vater H. Einführung in die Textlinguistik: Struktur und Verstehen von Texten / Heinz Vater. – 3., überarb. Aufl. – München: Fink, 2001. – 221 S.

Адмони В.Г. Система форм речевого высказывания. – СПб.: Наука, 1994. – 157 с.

Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений. Оценка. Событие. Факт. – М., 1988.

Белова А.Д. Лингвистические аспекты аргументации. – К.: СП "Компьютер Норд", 1997. – 309 с.

Винокур Т.Г. Говорящий и слушающий: варианты речевого поведения. – М.: Наука, 1993. – 171 с.

Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. – М., 1981.

Дридзе Т.М. Текстовая деятельность в структуре социальной коммуникации. – М., 1984.

Кубрякова Е.С. Номинативный аспект речевой деятельности. – М., 1986.

Кубрякова Е.С., Шахнарович А.М., Сахарный Л.К. Человеческий фактор в языке: Язык и порождение речи. – М., 1991.

Леонтьев А.А. Психолінгвістическіє єдності і порождення речевого высказывания. – М., 1969.

Москальская О.И. Грамматика текста. – М.: Высшая школа, 1981.

Тарасов Е.Ф., Безменова Н.А., Лузина Л.Г. Речевое воздействие в сфере массовой коммуникации. – М.: Прогресс, 1990. – 512 с.

Тарасов Е.Ф. Тенденции развития психологии. – М., 1987.

Тураева З.Я. Лингвистика текста. – М., 1986.

Європейські мови в міжкультурній комунікації

Пояснювальна записка

Метою і завданням навчальної дисципліни «Європейські мови в міжкультурній комунікації» є поглиблення теоретичних уявлень, опанування засобів будувати стратегії і тактики ведення наукових дискусій на сучасні лінгвістичні теми в галузі міжкультурної комунікації (МК). Велику увагу приділено дослідженню історичних та сучасних комунікативних форм, які постали в різних європейських культурах. Ці комунікативні форми розглянуто в синхронічних та діахронічних перспективах.

Зміст курсу

Предмет навчальної дисципліни «Європейські мови в міжкультурній комунікації» охоплює дослідження особливостей МК як в історичній перспективі теорії комунікації, так і в контексті сучасних комунікативних та медійних наук. У центрі уваги – аналіз проблем дослідження європейських мов з погляду теорії МК, міжкультурної германістики та лінгвокультурології. На цьому етапі навчання набуває ваги диференціація аспектів роботи, а саме робота з науковими текстами згідно з визначеною тематикою. Курс складається з двох модулів.

Основи теорії та практики міжкультурної комунікації

Поняття «Культура» в культурологічних науках та теорії МК. Типологія та класифікація культур. Картина світу: проблеми національного світосприйняття, структура світогляду та світовідчуття. Критерії різних картин світу. Рівні культури та їхня презентація (символи, герої, ритуали, цінності). Опозиція «СВІЙ – ЧУЖІЙ». Стратегії культурного зближення у спілкуванні з іноземцями. Поняття національної ідентичності. Стереотипи свідомості: стереотипи та їхні складники, динаміка стереотипів, гендерні стереотипи. Мовна особистість: індивідуальний (внутрішній, ментальний) лексикон у дорослих людей і у дітей; мовний колектив; носії мови; мовна особистість білінгва. Проблеми МК: актуальність проблем МК у сучасних умовах. Наукові школи та напрями дослідження теорії МК. Міжкультурні проблеми в німецько-українських відносинах. Міжкультурна дидактика: німецька мова як іноземна в українських навчальних закладах.

Базові концепти теорії МК та міжкультурної германістики

Мережеве спілкування та комунікативний ідеал. Засоби масової інформації. Текст та медійний образ: “*iconic turn*”, еволюція образів в медійних текстах, нові ЗМІ. Образ людини як носія культурної та міжкультурної ідентичності. Лінгвокультурна категорія часу: міжкультурні основи часопростору культури, літературні презентації сучасності, проблеми культурних спогадів. Культурний простір: центри та периферії у світовій літературі. Культурна пам'ять: основні поняття, структура, форми. Культурна ідентичність: її індивідуальні та колективні типи, культурні проблеми мігрантів. Проблеми МК в електронному середовищі.

Список літератури

- Assmann A. Einführung in die Kulturwissenschaft: Grundbegriffe, Themen, Fragestellungen. – Ausgabe: 3., neu bearb. Aufl. – Berlin: Schmidt, 2011. – 264 S.
- Bosse E. (Hrsg.), Krefß B. (Hrsg.), Schlickau S. (Hrsg.). Methodische Vielfalt in der Erforschung interkultureller Kommunikation an deutschen Hochschulen. – Frankfurt am Main: Lang, 2011. – 262 S.
- Buche I. Theorie der interkulturellen Kommunikation: die Eroberung der Göttinnen. Dissertation. – Frankfurt (Main), Universitätsverlag, 2002. – 343 S.
- Broszinsky-Schwabe E. Interkulturelle Kommunikation: Missverständnisse, Verständigung. – 1. Aufl. – Wiesbaden: VS, Verlag für Sozialwissenschaft, 2011. – 249 S.
- Dünne J. (Hrsg.), Günzel S. (Hrsg.). Raumtheorie: Grundagentexte aus Philosophie und Kulturwissenschaften. – Ausgabe: Original-Ausgabe, 1. Auflage. – Frankfurt am Main: Suhrkamp, 2007. – 554 S.
- Fitzek H. (Hrsg.), Billmann-Mahecha E., Sichler R. (Hrsg.). Kulturen im Dialog: Felder und Formen interkultureller Kommunikation und Kompetenz. – Ausgabe: Orig.-Ausg. – Gießen: Psychosozial-Verlag, 2011. – 221 S.
- Flechsig K.H. Kleines Handbuch didaktischer Modelle. – Eichenzell: Neuland, Verlag für Lebendiges Lernen, 1996. – 253 S. <http://www.user.gwdg.de/~kflechs/iikdiaps1-99.htm>
- Friedrich U., Huber M., Schmitz U. Orientierungskurs Germanistik: für Ihren sicheren Studierenerfolg. – Ausgabe: 1. Aufl. – Stuttgart: Klett-Verlag, 2008. – 176 S.
- Giesecke M. Die Entdeckung der kommunikativen Welt: Studien zur kulturvergleichenden Mediengeschichte. – Ausgabe: Orig.-Ausg., 1. Aufl. – Frankfurt am Main: Suhrkamp, 2007. – 534 S.
- Jurth A. Stereotype und Vorurteile. Eine Untersuchung zum Deutschlandbild schwedischer Studenten. Magisterarbeit. – 1. Auflage. – Norderstedt: Grin-Verlag, 2009. – 155 S.
- Krawinkler S. A. (Hrsg.). Das Fremde: Konstruktionen und Dekonstruktionen eines Spuks. – 1. Aufl. – Münster: LIT, 2008. – 134 S.
- Leontiy H. Deutsch-ukrainische Wirtschaftskommunikation: ethnographisch-gesprächsanalytische Fallstudien. – 1. Aufl. – Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaft, 2009. – 507 S.
- Luger K. (Hrsg.). Dialog der Kulturen: die multikulturelle Gesellschaft und die Medien. – Wien: Österr. Kunst- und Kulturverlag, 1994. – 360 S.

Straub J. (Hrsg.). Handbuch interkulturelle Kommunikation und Kompetenz: Grundbegriffe – Theorien – Anwendungsfelder; mit 20 Grafiken und Tabellen. – Stuttgart: Metzler, 2007. – 834 S.

Vidal F. Rhetorik des Virtuellen: die Bedeutung rhetorischen Arbeitsvermögens in der Kultur der konkreten Virtualität. – Mössingen-Talheim: Talheimer, 2010. – 438 S.

Weber P. J. Kampf der Sprachen: die Europäische Union vor der sprachlichen Zerreiβprobe. – Hamburg: Krämer, 2009. – 122 S.

Wierlacher A. (Hrsg.) Handbuch interkulturelle Germanistik. – Stuttgart: Metzler, 2003. – 689 S.

Гришаева Л.И., Цурикова Л.В. Введение в теорию межкультурной коммуникации. – 4-е изд., стер. – Москва: Издательский центр «Академия», 2007. – 336 с.

Дук П.Ф., Дук Н.Ф. Культурология: Учебное пособие для вузов. – Ростов н/Д.: Феникс, 2006. – 386 с.

Риторика (лінгвістичний аспект)

Пояснювальна записка

Курс «Риторика» передбачає вивчення історичних та системних основ формування риторики як сучасної міждисциплінарної науки, а також аналіз риторичних традицій країн Європи, які вплинули на її розвиток. Теоретичні та практичні аспекти курсу становлять інтелектуальну базу для організації інформаційного, репрезентативного та гармонізаційного керування системами знань у галузі міжкультурної наукової комунікації.

При вивченні курсу використовуються риторичні тексти різних наукових шкіл та дисциплін, зокрема антропологічні, мовознавчі, семіотичні, філософські та літературознавчі. Чималу увагу приділено концептуальним принципам формування риторики як сучасної філософської та філологічної теорії, проблемам структурно-риторичної будови наукових творів, аналізу міфологічних наративів, інтерпретації нових гіпертекстуальних культур тощо.

Зміст курсу

Метою та завданням навчальної дисципліни «Риторика» є формування та поглиблення загально-філологічних та лінгвістичних знань, опанування засобів будувати стратегії і тактики ведення наукових дискусій. Відповідний навчальний матеріал забезпечує своєчасне підведення студентів до розуміння ораторського мистецтва та його європейських традицій.

Об'єкт навчальної дисципліни «Риторика» містить історичне знання про розвиток риторики як науки та про організацію усних і писемних жанрів промов. У центрі уваги курсу – аналіз проблем теоретичної риторики в Німеччині, Австрії, Швейцарії, а також проблем практичної презентації наукових доповідей. Під час викладання курсу набуває ваги диференціація аспектів роботи, а саме: робота з суспільно-політичними текстами, розмовна практика згідно з визначеною тематикою, робота зі звуковим текстом. Розмовна практика базується на широкому використанні різноманітних риторичних текстів політиків. Курс складається з двох модулів.

Історичні та системні основи формування риторики як науки

Теорії риторики Стародавньої Греції: причини виникнення риторики, софістика і риторика, риторика Платона, «Поетика» і «Риторика» Аристотеля. Історія розвитку риторичних традицій у Римській імперії: Цицерон та риторика, Квінтіліан та його система риторичної освіти. Християнські традиції у середньовічній риторичній: Августин та теорія риторики, artes liberalis у Середньовіччя, риторика за часів Реформації (Мартін Лютер). Риторика Епохи Просвітництва та риторика в XIX столітті, історія ораторського мистецтва, формування риторики як навчальної дисципліни. Міждисциплінарний розвиток риторики XX століття: літературознавство та літературна критика, герменевтика та риторика, медійні та комунікативні традиції розвитку сучасної риторики, філософія і риторика, популярні оратори XX століття; риторика XXI століття: інтерактивні шляхи розвитку риторики. Риторичні жанри: класичні жанри, форми та функції політичної риторики, форми епідейктичної промови. Структура промови: основні складники та варіанти.

Сучасні традиції розвитку риторики

Способи прикрашення ораторської промови на лексичному рівні: архаїзми, неологізми, тропи. Прикрашення ораторської промови на синтаксичному рівні: фігури мовлення, мисленеві фігури, композиції слів. Риторичні докази та шляхи їхнього пошуку: природні та штучні докази. Моделі будови описових та переконливих промов. Політичні та юридичні ораторські промови. Шляхи подолання труднощів в ораторському мистецтві. Основні комунікативні стратегії: репрезентативні, гармонізаційні та маніпулятивні.

Список літератури

Aristoteles: Fragmente zu Philosophie, Rhetorik, Poetik, Dichtung. Übers. u. erl. von Hellmut Flashar. – Darmstadt: Wiss. Buchges., 2006. – Teil: 1. – 448 S.

Felbinger D. Moderne Rhetorik. Das Praxisbuch für die wirkungsvolle Rede. – Niedernhausen am Taunus: Falken Verlag. – 103 S.

Hofmeister R. Das neue Handbuch der Rhetorik besser reden – sicher überzeugen Weyarn: Seehamer 1999. – 376 S.

Kolmer L., Rob-Santer C. Studienbuch Rhetorik. – Paderborn: Schöningh, 2002. – 237 S.

Oelmüller W. (Hrsg.). Diskurs: Sprache. – Philosophische Arbeitsbücher № 8. – Paderborn: Schöningh, 1991. – 331 S.

Quintilian. Institutio oratoria (lateinisch und deutsch). Lehrbuch der Redekunst, 10. Buch. Übers., kommentiert und mit einer Einl. hrsg. von Franz Loretto. – Stuttgart: Reclam, 2006. – 160 S.

Ueding G. (Hrsg.). Rhetorik: Begriff, Geschichte, Internationalität. – Tübingen: Niemeyer, 2005. – 366 S.

Weidenfeld K.S. (Hrsg.). Besser reden, schreiben, rechnen. – Niedernhausen / Ts.: Buch und Zeit, 1995. – 431 S.

Леонтьев А.А. Язык, речь, речевая деятельность. – СПб.: Красанд, 2010 г. – 216 с.

Рождественский Ю.В. Теория риторики. – М.: Добросвет, 1997. – 597 с.

Проблеми діалектології

Пояснювальна записка

Метою і завданням навчальної дисципліни «Проблеми діалектології» є сформування та поглиблення діалектологічних знань, опанування засобів будівництва стратегії і тактики ведення базових дискусій на різних німецьких діалектах. Відповідний навчальний матеріал забезпечує своєчасне підведення студентів до розуміння писемної та усної форм діалектологічного мовлення в оригіналі. Велику увагу приділено розмовним та теоретичним аспектам.

Предмет навчальної дисципліни «Проблеми діалектології» охоплює процес комунікації у міжособистісній і соціальній сферах. У центрі уваги – аналіз проблем теоретичної діалектології Німеччини, Австрії, Швейцарії.

На цьому етапі навчання набуває ваги диференціація аспектів роботи, а саме: робота з суспільно-політичними текстами, розмовна практика згідно з визначеною тематикою, робота зі звуковим текстом. Розмовна практика базується на широкому використанні різноманітних діалектологічних текстів, які характеризують насамперед побутова та суспільно-політична тематика.

Зміст курсу

Курс «Проблеми діалектології» передбачає вивчення сучасного розвитку німецьких діалектів. В основі теоретичних та практичних аспектів курсу покладено ідею про діалект як індикатор мовно-культурної ідентифікації та інструмент культурного зближення мовців. Такий розгляд німецьких діалектів дає можливість розширити лінгвістичні та міждисциплінарні уявлення про діалект як динамічний дискурсивний конструкт лінгвокультурної ідентичності людини. Програмою курсу передбачено розгляд історичних та сучасних характеристик нижньо-, середньо- та верхньонімецьких діалектів, а також аналіз соціолінгвальних факторів впливу на розвиток німецьких діалектних форм.

Особливої ваги набувають усний та писемний аналіз діалектних текстів побутової та суспільно-політичної спрямованості, робота зі звуковими діалектними творами, розмовна практика згідно з визначеною тематикою. Курс складається з двох модулів.

Нижньонімецькі та середньонімецькі діалекти

Історія та стан розвитку сучасної німецькомовної діалектології. Основи діалектографії, методи дослідження діалектів та проблеми їхньої інтерпретації. Берлінський діалект: історія розвитку, соціолінгвальні фактори впливу, мовні характеристики та сучасний стан діалекту. Німецько-платський діалект: походження, розбіжності з літературною мовою, основні дискурсивні формули носіїв діалекту. Саксонський діалект: розбіжності з літературною мовою, основні дискурсивні формули носіїв діалекту. Гессенський діалект: походження, розбіжності з літературною мовою, основні дискурсивні формули носіїв діалекту.

Верхньонімецькі діалекти

Швабський діалект: походження, розбіжності з літературною мовою, основні дискурсивні формули. Баварський діалект: походження, розбіжності з літературною мовою, основні дискурсивні формули носіїв діалекту. Ельзаський діалект: походження, розбіжності з літературною мовою, основні дискурсивні формули носіїв діалекту. Швейцарський діалект: походження, розбіжності з літературною мовою, основні дискурсивні формули носіїв діалекту. Віденський діалект: походження, розбіжності з літературною мовою, основні дискурсивні формули носіїв діалекту.

Список літератури

Beyerl B., Jatzek G., Hirtner K. Wienerisch: Kauderwelsch Sprachführer – das andere Deutsch. – Band 78. – Bielefeld: Reise Know-how Verlag Peter Rump GmbH, 2009. – S. 112.

Buddée G. Wat dem Berliner det Leben lernt: Berlinisch von A-Z. – Hamburg: Ellert & Richter, 2009. – S. 152.

- Burger S., Schwarz A.* Schwäbisch – das Deutsch im Ländle. – Band 127. – Bielefeld: Reise Know-how Verlag Peter Rump GmbH, 2007. – S. 112.
- Dittmar N., Arndt-Thoms S.* Wandlungen einer Stadtsprache: Berlinisch in Vergangenheit u. Gegenwart. – Berlin: Colloquium-Verl., 1988. – S. 237.
- Eilinger-Fitze N.* Oh, dieses Schweizerdeutsch! – Band 12. – Wewel: Stein, Conrad Verlag, 2007. – S. 60.
- Fründt H.-J., Fründt H.* Plattdüütsch: Kauderwelsch Sprachführer – Das echte Norddeutsch. – Band 120. – Bielefeld: Reise Know-how Verlag Peter Rump GmbH, 2007. – 144 S.
- König W.* dtv-Atlas deutsche Sprache. – Ausgabe: 16., durchg. Auflage. – München: Dt. Taschenbuch-Verl., 2007. – S. 256.
- Löffler H.* Dialektologie: eine Einführung. – Tübingen: Narr, 2003. – S. 158.
- Weiss R., Niklas J.* Elsässisch: Kauderwelsch Sprachführer – Wort für Wort. – Band 116. – Bielefeld: Reise Know-how Verlag Peter Rump GmbH, 2007. – S. 112.
- Willikonsky A.* Bairisch. – Reinbek: rowohlt Verlag, 2006. – S. 112.
- Willikonsky A.* Hessisch. – Reinbek: rowohlt Verlag, 2007. – S. 112.
- Willikonsky A.* Sächsisch. – Reinbek: rowohlt Verlag, 2007. – S. 110.

ТЕОРЕТИЧНА ФОНЕТИКА НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Пояснювальна записка

Предмет теоретичної фонетики охоплює вивчення фонетичних наук (дидактична фонетика, інженерна, акустична, нейрологічна, генеративна фонологія, описова, соціальна фонетика), а також аналіз сегментних та суперсегментних одиниць (їхні функціональні характеристики та акустичні, перцептивні і артикуляційні кореляції), дистрибуцію сегментних одиниць, просодіку та інтонацію, зв'язки фонетики із суміжними дисциплінами.

Зміст курсу

Фонетика і фонологія. Фонема як найменша функціональна одиниця, що утворює та розмежовує звуковий образ слова та морфеми. Алофони фонем (варіанти, відтінки) – обов'язкові й факультативні. Диференційні ознаки. Опозиції. Кореляції. Поняття нейтралізації фонем.

Основні методи визначення складу фонем (правила М.С. Трубецького). Визначення фонемного статусу у сполук приголосних та голосних (моно- або біфонемність). Дискусійні проблеми визначення фонемного статусу.

Фонематична та фонетична транскрипція. Вимовні норми німецької мови – сценічна та літературна. Основні тенденції розвитку вимовної норми. Регіональні варіанти вимовної норми.

Склад фонем німецької мови голосні й приголосні. Артикуляторна і акустична класифікація голосних і приголосних. Дистинктивні ознаки голосних на артикуляційному рівні за положенням язика та губ; за рядом (передні – задні); за піднесенням язика (високі, низькі, середні); за участю губ (лабіалізовані – нелабіалізовані); за характером артикуляції: напружені (закриті) – ненапружені (відкриті); за кількісною характеристикою (довгі короткі). Варіативність останньої ознаки в німецьких діалектах.

Дистинктивні ознаки голосних на акустичному рівні – дифузні – компактні, напружені – ненапружені.

Ізоморфізм артикуляційної та акустичної класифікації голосних.

Дистинктивні ознаки приголосних на артикуляційному рівні; за способом утворення шуму (зімкнені, щілинні, дрижачі); за дійовим органом (передньоязичні, середньоязичні, задньоязичні, увулярні, фарингальні, губні); за участю голосового тону (дзвінкі, глухі, сонорні); за характером артикуляції (прості, афrikати). Поняття дистинктивної ознаки «дзвінкий глухий» географічно диференційоване; за участю носового резонатора (чисті, носові).

Дистинктивні ознаки на акустичному рівні первинний (зімкнений) – неперервний (щілинний), компактний (задньоязичний зімкнений) – дифузний (губні та передньоязичні зімкнені), низький (губно-зубний глухий, щілинний) – високий (передньоязичний глухий щілинний) напружений (глухий придиховий), ненапружений (дзвінкий або глухий неприхордовий), носовий, ротовий.

Артикуляційна база німецької мови порівняно артикуляційною базою рідної мови. Екстремальні артикуляції німецьких голосних, активна робота увулі, фаринкса, порівняно слабка робота голосових зв'язок при артикуляції приголосних, апікальна артикуляція передньоязичних приголосних, сильний приступ голосних.

Дистрибуція фонем. Типові сполучення приголосних. Дзеркальне відбиття сполучень приголосних. Обмеження сполучності приголосних. Чергування фонем.

Межові сигнали. Оглушення дзвінких приголосних наприкінці слів, морфем, складів. Сильний приступ голосних на початку слів, морфем, складів.

Асиміляція іншомовних фонем у запозиченнях. Фонетичні й графічні шляхи асиміляції.

Вимовні стилі. Сегментні ознаки вимовних стилів: реалізація редукованого голосного. Квантитативне і квалітативне послаблення повноартикульованих голосних у слабких позиціях слів у фразі, редукція R, асиміляції, спрощення груп приголосних, ступінь асиміляції іншомовних слів.

Складова просодика. Типи складів і фонетичний складоподіл.
Словесний наголос. Ритмо-акцентна структура слова.
Інтонія. Синтагматичне та актуальне членування речень. Синтагматичний, логічний та емпатичний наголоси. Експресивне мовлення. Комунікативні моделі інтонації. Інтонація завершеності. Питальна інтонація. Оклична інтонація. Експресивні моделі.

Список літератури

- Antonsen E.H.* Elements of German: phonology and morphology / Elmer H. Antonsen. – Tuscaloosa: Univ. of Alabama Press, 2007. – 152 p.
- Brenner K., Huszka B., Werk-Marinkás C.* Deutsche Phonetik: eine Einführung / Koloman Brenner; Balázs Huszka; Csaba Werk-Marinkás. – Budapest: Bölcsész Konzorcium, 2006. – 158 S.
- Dallapiazza R.M.* Tangram: Deutsch als Fremdsprache. Tonkassetten. Kursbuch-Hörtexte und Übungen zur Phonetik. – Ismaning: Hueber, 1998. Frey E. Kursbuch Phonetik. Lehr- und Übungsbuch (2 Kass./2CD). Ismaning: Hueber, 1995.
- Hakkarainen H.J.* Phonetik des Deutschen / Heikki J. Hakkarainen. – München: Fink, 1995. – 197 S.
- Hall T.A.* Phonologie: eine Einführung / T. Alan Hall. – Berlin: de Gruyter, 2000. – 360 S.
- Kohler K. J.* Einführung in die Phonetik des Deutschen / Klaus J. Kohler. – Berlin: Erich Schmidt, 1995. – 249 S.
- Krech E.M. (Hrsg.), Stötzer U.* Großes Wörterbuch der deutschen Aussprache / [Hrsg. von dem Kollektiv: Eva-Maria Krech. Hauptverantwortl. für die Bearb.: Ursula Stötzer]. – Ausgabe: 1. Aufl. – Leipzig: Bibliograph. Inst., 1982. – 599 S.
- Pompino-Marschall B.* Einführung in die Phonetik / Bernd Pompino-Marschall. – Berlin; New York: Walter de Gruyter, 2003. – 324 S.
- Maas U.* Phonologie: Einführung in die funktionale Phonetik des Deutschen / Utz Maas. – Opladen: Westdeutscher Verl., 1999. – 410 S.
- Staffeldt S.* Einführung in die Phonetik, Phonologie und Graphematik des Deutschen: ein Leitfadens für den akademischen Unterricht / Staffeldt, Sven. – Tübingen: Stauffenburg-Verl., 2010. – 191 S.
- Wängler H.H.* Grundriß einer Phonetik des Deutschen: Mit einer allgemeinen Einführung in die Phonetik / Hans-Heinrich Waengler. – Ausgabe: 4., überarb. Aufl. – Marburg: N.G. Elwert, 1983. – 256 S.
- Wiese R.* Phonetik und Phonologie / Richard Wiese. – Paderborn: Fink, 2011. – 128 S.
- Гузь М.Н., Ситникова І.О.* Deutsche Phonetik / Фонетика немецкого языка. Читаем и говорим по-немецки (аудиокурс MP3). – Москва: КАРО, 2010. – 354 с.
- Зиндер Л.Р.* Теоретический курс фонетики современного немецкого языка / Л. Р. Зиндер. – Москва: АCADEMIA, 2003. – 158 с.
- Милокова Н.А., Норк О.А.* Фонетика немецкого языка. – Москва: Академия, 2004. – 176 с.
- Орехова А.И., Муравьева М.А.* Занимательная фонетика: Ввод. фонет. курс нем. яз. / А. И. Орехова. – Москва: Гуманитар. фонд содействия культуре, 2000. – 80 с.
- Стеріополо О.І.* Теоретичні засади фонетики німецької мови / Олена Іванівна Стеріополо. – Вінниця: Нова Книга, 2004. – 320 с.
- Трубецкой Н.С.* Основы фонологии / Николай Сергеевич Трубецкой. – 2-е изд. – Москва: Аспект Пресс, 2000. – 352 с.
- Хицко Л.И.* Практическая фонетика немецкого языка: Учеб. по практ. фонетике для студентов вузов. – Москва: НВИ-ТЕЗАУРУС, 2002. – 336 с.

ТЕОРЕТИЧНА ГРАМАТИКА НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Пояснювальна записка

Теоретична або наукова граматики відрізняється від практичної (емпіричної, нормативної) тим, що не задовольняється простим описом граматичної будови, а має на меті пізнання її суті, тобто йде далі – від емпіричного (практичного) засвоєння об'єкта до з'ясування його внутрішньої форми (суті).

Основним методом теоретичної граматики як науки є синтез отриманих в емпіричній граматиці абстрактних значень у конкретне поняття граматичної будови мови. Її безпосереднім об'єктом є кінцевий результат описової (емпіричної) граматики у вигляді більш чи менш систематизованої сукупності граматичних категорій (понять). Курс теоретичної граматики передбачає:

- дати студентам усебічні лінгвістичні знання в галузі наукової граматики німецької мови;
- сформувати у студентів навички роботи з науковою літературою з граматики та загального мовознавства;
- навчити студентів самостійно аналізувати емпіричний мовний матеріал із застосуванням сучасних методів граматичних досліджень;
- підготувати студентів до написання бакалаврських, дипломних та магістерських робіт з теорії граматики;
- розвинути основи логічного мислення студентів і сприяти збагаченню їхньої філологічної ерудиції.

Загальне завдання курсу – розгляд та пояснення явищ граматичної будови сучасної німецької мови крізь призму здобутків граматичної науки, а також формування у студентів умінь і навичок аналізу та інтерпретації мовного матеріалу.

Зміст курсу

Предмет граматики. Місце граматики в загальній теорії мовознавства. Зв'язок граматики з іншими науками. Поняття теоретичної та нормативної граматики.

Історичний огляд: порівняльно-історичне мовознавство, молодогограматики, учення Ф. де Сосюра. Критичний огляд сучасних напрямків і шкіл німецької граматики: структурна лінгвістика та орієнтована на зміст граматики, комунікативно-прагматичний поворот у мовознавстві та граматичній теорії. Поняття «традиційної» граматики.

Основні поняття граматичної науки. Морфологія та синтаксис.

ГраMATика тексту. Взаємозв'язок між граMATикою, лексикою, фонетикою та стилістикою.

Морфологія

Основні поняття морфології

Предмет морфології. Слово й морфема як основні дискретні одиниці морфології.

Поняття морфеми. Види морфем у німецькій мові. Поняття нульової морфеми. Поняття словоформи. Морфема і словоформа. Морфологічний склад слова. Синтетичні та аналітичні морфологічні форми.

Поняття парадигми в морфології. Парадигма і словоформа. Граматична синонімія і полісемія в морфології.

Морфологічний бік граматичної будови мови як система суттєвих визначень граматичних категорій.

Частини мови

Проблема виділення окремих частин мови та критерії їхньої класифікації.

Частини мови в сучасних зарубіжних і вітчизняних граMATиках. Спірні питання цих класифікацій. Автосемантичні і синсемантичні частини мови. Принципи розмежування автосемантичних і синсемантичних частин мови.

Поняття частин мови в теоретичній граMATиці. Антитеза іменника і дієслова. Частини мови, що примикають до іменників та дієслів.

Дієслово. Морфологічна класифікація німецьких дієслів.

Центральне місце дієслова серед інших частин мови. Структурно-семантичні підкласи дієслів. Валентність дієслів.

Граматичні категорії дієслова.

Категорії особи і числа. Граматичні значення дієслівних основ: час, стан спосіб дієслівної дії.

Категорія часу. Час як суттєва характеристика дієслова. Співвідношення понять дії і часу, акціональних і часових характеристик дієслова. Поняття дієслівного часу. Теперішній, минулий і майбутній час. Формальні показники часових значень.

Можливість вживання одних форм часу замість інших. Їхні акціональні характеристики, пов'язані з формами часу в мові й мовленні. Єдина система форм часу в мові/мовленні. Єдність акціональних і часових характеристик форм часу німецького дієслова.

Презенс як найбільш універсальна часова форма. Форми минулого і майбутнього часу.

Категорія способу. Індикатив, кон'юнктив, імператив. Система форм кон'юнктива, презентні і претеритальні форми кон'юнктива. Основні випадки вживання кон'юнктива. Імператив, його значення і форми. Лексична обмеженість імператива.

Синоніми імператива. Взаємозв'язок модальних і часових значень німецького дієслова.

Категорія стану. Поняття дієслівного стану. Значення неперехідності / перехідності дієслівної дії як абстракції, навколо яких групуються форми стану. Форми активного стану в їх протиставленні формам пасиву, "пасиву стану" (стативу), рефлексиву.

Медіальні та звороти дієслова як лексичні варіанти пасивних форм.

Пасивні форми, утворювані за допомогою werden і sein. Взаємозв'язок значень неперехідності/перехідності та атермінативності/термінативності в активних і пасивних дієслівних формах. Взаємозв'язок і взаємодії значень часу, способу і стану.

Неособові форми дієслова. Система форм інфінітива в німецькій мові. Дієприслівники і дієприкметники. Інфінітиви і дієприкметники як будівельний матеріал у складі часових форм, а також форм способу стану. Функції інфінітивів і дієприкметників.

Іменник. Загальна характеристика іменника як частини мови.

Класифікація іменників. Структурно-семантичні підкласи іменників. Рід іменників, його граматичні та семантико-граматичні ознаки. Невмотивованість роду більшості підкласів іменників. Екстралінгвістичне і лінгвістичне умотивування роду. Зв'язок родової ознаки з парадигматичними рядами іменників. Родова ознака і словотвір.

Граматичні категорії іменників. Категорія числа. Способи вираження числових значень. Лексичні потенції категорії числа.

Категорія відмінка. Поняття відмінка. Поділ іменників на відміни.

Значення окремих відмінків. Прийменники як засіб диференціації і опису відмінків.

Категорія означеності/неозначеності і іменника. Артикль як формальний показник категорії означеності/неозначеності. Підходи до визначення місця артикля в системі частин мови.

Означений і неозначений артикль. Відмінювання артиклів. Граматичні й стилістичні функції артикля. Індивідуалізація і генералізація. Поняття нульового артикля. Слова, що конкурують з артиклями.

Прикметник. Загальна характеристика прикметника як частини мови. Прикметники, співвідносні з прислівниками.

Морфологія предикативного і атрибутивного прикметника. Класифікація прикметників.

Граматичні категорії прикметника. Відносний характер категорій роду, числа і відмінка. Система відмінювання прикметників.

Ступені порівняння як специфічні категорії прикметника. Лексична обмеженість ступенів порівняння. Компаратив (перший ступінь порівняння), суперлятив (другий ступінь порівняння) та елятив.

Числівник. Різні точки зору на місце числівника в системі частин мови. Числівник і прикметник. Кількісні й порядкові числівники. Особливості граматичних категорій числівника. Класифікація числівників.

Займенник. Займенник як особливий клас слів у системі частин мови.

Різні тлумачення займенника як частини мови. Гетерогенність класу займенників. Класифікація займенників. Семантична характеристика підкласів займенників. Граматичні категорії й особливості парадигм окремих підкласів займенників. Займенник *man*. Омонімічність займенника *es*. Займенники, співвідносні з прислівниками.

Незмінні частини мови

Прислівник. Його загальна характеристика як частини мови. Прислівники, співвідносні з прикметниками. Класифікація прислівників. Прислівники, співвідносні із займенниками.

Модальні слова як особливий структурно-семантичний клас слів.

Класифікація модальних слів. Модальні слова як еквіваленти речення.

Вигук. Загальна характеристика вигуку. Поділ вигуків за значенням.

Частки як особливий клас слів. Місце часток серед інших частин мови. Семантика часток.

Службові слова, різні погляди на характер і кількість службових слів.

Прийменник. Загальні відомості. Походження прийменників.

Функції прийменників. Морфологічна класифікація прийменників.

Керування прийменників. Труднощі з визначенням значень окремих прийменників. Синонімічні прийменникові конструкції.

Сполучник. Морфологічний склад сполучників. Місце сполучників у системі частин мови. Синтаксичні функції сполучників.

Синтаксис

Основні поняття синтаксису

Предмет синтаксису. Три підходи до вивчення речення. Структурний підхід. Логічний підхід. Семантичний підхід. Номінативний і модально-комунікативний аспекти речення. Синтаксичні одиниці. Одиниці синтаксису в мові та мовленні.

Взаємозв'язок синтаксису і лексики. Форма і зміст у синтаксисі.

Методи синтаксичних досліджень. Модель і моделювання у синтаксисі.

Валентний аналіз. Методика трансформаційного аналізу.

Синтаксемний аналіз. Поняття пресупозиції. Засоби вираження синтаксичних значень і зв'язків.

Теорія словосполучення

Теорія словосполучення та її роль в системі синтаксису.

Співвідношення словосполучення з іншими синтаксичними одиницями.

Семантичні і структурні словосполучення. Функції словосполучень.

Сполучувальні потенції частин мови

Синтаксичні зв'язки. Рівні синтаксичних зв'язків: рівень зв'язку форми слова та рівень зв'язку речень. Типи синтаксичних з'єднань. Типи синтаксичного зв'язку: предикативне відношення, сурядність, підрядність. Види сурядного зв'язку. Способи підрядного зв'язку в словосполученнях: узгодження, керування, прилягання.

Типологія словосполучень. Принципи класифікації словосполучень.

Типи словосполучень за характером зв'язку їх компонентів: вільні й невільні словосполучення. Основні типи словосполучень з точки зору морфологічної природи стрижневого слова: іменникові, дієслівні, прикметникові, прислівникові словосполучення.

Типи словосполучень за обсягом і характером їх зв'язків: словосполучення прості, складні, комбіновані. Класифікація словосполучень за ступенем їх участі у структурі речення: словосполучення першого, другого та третього ступеня. Словосполучення і синтагма. Принципи їх виділення у реченні. Співвідношення синтаксичних і семантичних зв'язків у словосполученні.

Теорія простого речення

Речення – основна одиниця синтаксису. Основні ознаки простого речення. Труднощі визначення речення в синтаксичних дослідженнях. Предикативність та деякі інші властивості речення. Неадекватне тлумачення предикативності. Поняття імпліцитної предикативності.

Структурний, семантичний і прагматичний аспекти речення. Класифікація речень.

Просте речення та його граматичні категорії.

Характерні особливості граматичних категорій речення, різні погляди на зміст, обсяг і структуру граматичних категорій простого речення.

Категорія модальності. Поняття модальності. Значення модальності.

Об'єктивна модальність і засоби її вираження. Модальність, що позначає відношення між суб'єктом висловлювання і висловлюванням. Лексико-граматичне поле модальності.

Категорія стверджувальності/заперечності та система засобів її вираження.

Категорія часу та способи її вираження. Співвідношення категорії часу з видовими значеннями. Лексико-граматичне поле темпоральності.

Категорія особи. Система значень, які виражає категорія особи: означеність, неозначеність, узагальненість. Засоби вираження категорії особи у реченні. Безособові речення. Функції безособових речень.

Категорія цілеспрямованості. Транспозиція розповідних речень.

Питальні речення. Семантика і функції питальних речень. Спонукальні речення, їх семантика та функції.

Категорія інформативності (актуальне членування речення). Комунікативні типи речення. Засоби актуального членування. Комунікативні трансформації.

Категорія емотивності. Емоціональний аспект речення. Проблема емотивних речень. Засоби вираження емотивності.

Категорія ситуативності мовлення. Соціальний аспект речення.

Типологія простого речення.

Основні положення типології речення. Два підходи до вивчення речення: від форми до змісту та від змісту до форми.

Семантична класифікація типів речення. Структурна класифікація типів речення.

Учення про члени речення

Загальні характеристики теорії членів речення. Проблема членів речення. Критерії і труднощі їх виділення.

Головні члени речення. Ознаки та функції підмета. Типологічні особливості її підмета в німецькій мові. Присудок та його функції. Типи присудка. Типологічні особливості присудка в німецькій мові.

Другорядні члени речення. Морфологізовані й неморфологізовані другорядні члени речення. Прямий додаток. Семантика і морфологічно вираження прямого додатка. Непрямий додаток. Обставина.

Типи обставин. Означення. Детермінанти. Критерії визначення облігаторності/факультативності другорядних членів речення.

Аспекти вивчення речення

Конструктивний аспект речення. Поняття структурної схеми (моделі) речення. Вербоцентрична теорія моделювання речення. Поняття парадигми речення. Синтаксичні процеси.

Семантичний (денотативний, номінативний) аспект речення. Різні визначення сутності синтаксичної семантики стосовно речення. Тлумачення синтаксичної семантики речень як «семантики їхніх синтаксичних структур», інтерпретація семантики речень на основі типів логічних зв'язків, що виражаються взаємодією граматичних лексичних засобів мови. Денотативний підхід до семантики речення.

Поняття семантичної конфігурації речення й семантичних ролей (семантичних відмінків). Його складових. Варіанти семантичної класифікації предикатів та аргументів у лінгвістиці. Поняття семантичної структури речення. Співвідношення морфо- синтаксичних і семантичних моделей речення.

Комунікативний (прагматичний, функціональний) аспект речення.

Актуальне членування простого речення. Основні поняття теорії актуального членування речення. Засоби реалізації актуально-комунікативного членування в німецькій мові. Поняття прагматики речення. Комунікативна інтенція і типи мовленнєвих актів.

Речення з особливими формами предикативних зв'язків.

Речення із скороченою синтаксичною структурою. Односкладні речення. Семантика й функції односкладних речень. Номінативні речення. Слова-речення. Неповні речення. Типи неповних речень.

Ускладнені структури. Характерні особливості ускладнених структур. Система засобів, що утворюють ускладнену структуру простого речення в німецькій мові: відокремлені члени речення, вставні слова, однорідні члени речення, звертання. Види відокремлених членів речення та способи їх вираження. Функції вставних членів речення. Синтаксична природа однорідних членів речення. Поняття стягненого речення. Критерії розмежування стягнених речень від інших синтаксичних одиниць.

Порядок слів у реченні

Характерні особливості порядку слів у реченні. Структурні, семантичні і комунікативні фактори, що зумовлюють порядок розташування елементів у реченні. Функції порядку слів. Використання й порушення рамкової конструкції.

Теорія складного речення

Основні поняття теорії складного речення. Природа складного речення та його частин. Сурядний і підрядний зв'язок між елементами речення.

Складносурядне речення. Характерні риси складносурядного речення.

Принципи моделювання складносурядної о речення. Формальний семантичний принципи класифікації складносурядних речень. Фактори, що зумовлюють порядок елементів у складносурядному реченні.

Складнопідрядне речення.

Характерні риси складнопідрядного речення. Автосемантика і синсемантика в гіпотаксисі. Принципи моделювання складнопідрядних речень. Види підрядних речень на основі їх синтаксичної функції. Функціональне переосмислення підрядних речень.

Нейтралізація опозиції гіпотаксис/паратаксис. Види зв'язку між підрядними реченнями. Структурна, семантична і комунікативна зумовленість розташування елементів складнопідрядного речення. Безполучникові складні речення. Класифікація безполучникових складних речень.

Гіпотаксис і актуальне членування речення. Пряма й непряма мова. Невласне пряма мова та її стилістичні аспекти.

Вступ до теорії тексту

Розвиток «граматики тексту» і «лінгвістики тексту» як окремих галузей сучасного мовознавства. Предмет лінгвістики тексту. Текст як лінгвістичне поняття. Речення і текст. Загально визнані умови утворення тексту (текстотворення). Поняття ізотонії тексту як основ 4-ї форми семантичної когерентності. Проміжні форми між реченням і надфразовою єдністю.

Функціональні типи, жанри і форми текстів. Членування тексту. Макро- і мікротексти. Поняття надфразової єдності (складного синтаксичного цілого); абзац. Актуально-комунікативне членування речень («комунікативна перспектива») в мікротекстах.

Внутрішньотекстові зв'язки, горизонтальні й вертикальні (когезія, когерентність тексту і його континуум). Анафоричні й катафоричні елементи тексту. Суміжні та дистантні (інтердиспозитивні) зв'язки.

Поняття текстових конекторів та індикаторів. Лексико-граматичні зв'язки текстового зв'язку речень. Аналіз текстового зв'язку на прикладі мікротексту.

Список літератури

Abraham W. Deutsche Syntax im Sprachenvergleich : Grundlegung einer typologischen Syntax des Deutschen / Werner Abraham. – Ausgabe: 2., verb. und erw. Aufl. – Tübingen: Stauffenburg-Verl., 2005. – 721 S.

Bünting K.D., Bergenholtz H. Einführung in die Syntax. Grundbegriffe zum Lesen einer Grammatik. – Frankfurt/M.: Athenäums Studienbücher Linguistik, 1989.

Charitonowa I.J. Theoretische Grammatik der deutschen Sprache Text. / I.J. Charitonowa. – Kiew: Wystscha Schkola, 1976. – 179 S.

Duden. Die Grammatik / Kunkel-Razum, Kathrin [Red.] ; Eisenberg, Peter. – Körperschaft: Bibliographisches Institut & F. A. Brockhaus AG <Mannheim> / Dudenredaktion. – Ausgabe: 7., völlig neu erarb. und erw. Aufl. – Mannheim: Dudenverl., 2005. – 1343 S.

Eisenberg P. Grundriss der deutschen Grammatik / Peter Eisenberg. – Ausgabe: 3., überarb. Aufl. – Stuttgart: Metzler, 1994. – 581 S.

Engel U. Syntax der deutschen Gegenwartssprache / von Ulrich Engel. – Ausgabe: 4., völlig neu bearb. Aufl. – Berlin: E. Schmidt, 2009. – 309 S.

Eroms H.W. Syntax der deutschen Sprache. – Berlin & New York: W. de Gruyter, 2000. – 510 S.

Fandrych C., Thurmair M. Textsorten im Deutschen: linguistische Analysen aus sprachdidaktischer Sicht / Christian Fandrych ; Maria Thurmair. – Tübingen: Stauffenburg-Verl., 2011. – 379 S.

Jacobs J., Stechow A. von, Sternefeld W., Vennemann T., Wiegand H.E. (Hrsg.). Syntax. 2 Bände. – Berlin: de Gruyter, 1993–1995.

Helbig G., Buscha J. Leitfaden der deutschen Grammatik / Gerhard Helbig; Joachim Buscha. – Ausgabe: 1. Dr. – Berlin: Langenscheidt, 2000. – 304 S.

Hoberg R., Hoberg U. Deutsche Grammatik : [eine Sprachlehre für Beruf, Studium, Fortbildung und Alltag ; das Grundwissen über den Aufbau der deutschen Sprache: Wortarten, Wortbildung und Satzbau] / von Rudolf und Ursula Hoberg. – Ausgabe: 4., vollst. überarb. Aufl. – Mannheim: Dudenverl., 2009. – 451 S.

Helbig G., Buscha J. Deutsche Grammatik. – 6. Auflage. – Berlin: Langenscheidt, 2007. – 1053 S.

Hentschel E., Weydt H. Handbuch der deutschen Grammatik. – 3. Auflage. – Berlin/New York: de Gruyter, 2003.

Heringer H.J. Lesen lehren lernen: Eine rezeptive Grammatik des Deutschen. – Tübingen: Niemeyer, 1988.

Meyer M. Grammatische Praxis: Probleme der grammatischen Theoriebildung und der Grammatikschreibung / M. Meyer. – Tübingen: Stauffenburg, 2006. – 286 S.

Moskalskaja O.I. Grammatik der deutschen Gegenwartssprache. – M., 1983.

Pahlow H. Deutsche Grammatik – einfach, kompakt und übersichtlich. – 1. Auflage. Engelsdorfer Verlag, Leipzig 2010.

Traoré S. Interkulturelle Grammatik: konzeptionelle Überlegungen zu einer Grammatik aus eigener und fremder Perspektive im Deutschen als Fremdsprache / Salifou Traoré. – Frankfurt am Main: Lang, 2008. – 192 S.

Weinrich H. Textgrammatik der deutschen Sprache / Harald Weinrich. – Mannheim: Dudenverl., 1993. – 1111 S.

Vater H. Einführung in die Textlinguistik: Struktur und Verstehen von Texten / Heinz Vater. – Ausgabe: 3., überarb. Aufl. – München: Fink, 2001. – 221 S.

Zifonun G., Hoffmann L. Grammatik der deutschen Sprache / Zifonun, Gisela; Hoberg, Ursula; Hoffmann, Ludger; Strecker, Bruno; Ballweg, Joachim [Mitarb.]; Brausse, Ursula [Mitarb.]; Breindl, Eva [Mitarb.]; Engel, Ulrich [Mitarb.]; Frosch, Helmut [Mitarb.]; Hoberg, Ursula [Mitarb.]; Vorderwülbecke, Klaus [Mitarb.]. – Berlin/New York: de Gruyter, 1997. – 2569 S.

Адмони В.Г. Теоретическая грамматика немецкого языка. Строй современ. нем. яз. Учеб. пособие для пед. ин-тов по спец. N2103 «Иностр. Языки». – Москва: Просвещение 1986. – 333 с.

Гулыга Е.В., Натанзон М.Д. Грамматика немецкого языка. – Санкт-Петербург, Менеджер, 2008. – 400 с.

ЛЕКСИКОЛОГИЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Пояснювальна записка

Завданням курсу теоретичної лексикології як навчальної дисципліни є вивчення словникового складу, словотвору та фразеологічного фонду сучасної німецької мови. Курс знайомить студентів з проблематикою лексикологічних досліджень, понятійним апаратом лексикології, методами лінгвістичного аналізу, з дискусійними питаннями та концепціями, відображеними у фундаментальних працях вітчизняних та зарубіжних лексикологів.

Лекції та семінари спрямовано не лише на засвоєння студентами певної суми знань, але й на розвиток логічного мислення, філологічної ерудиції, уміння лінгвістичної інтерпретації мовного матеріалу та навичок роботи з різними словниками. Мета курсу – навчити студентів аналізувати фактичний матеріал та робити самостійні висновки з власних спостережень, зіставляти факти німецької мови з відповідними явищами рідної мови.

Самостійна робота передбачає вивчення лекційного матеріалу, роботу над теоретичними джерелами, написання рефератів та підготовку доповідей з конкретних питань німецької лексикології, написання курсових, дипломних та магістерських робіт.

Зміст курсу

Функції лексики та фразеології у мовному спілкуванні. Лексикологія як розділ мовознавства і як навчальна дисципліна. Предмет та завдання лексикології. Теоретичне та практичне значення лексикології. Лексикологічні напрями: лексикологія загальна та часткова, синхронічна і діахронічна, порівняльно-історична та конфронтативна лексикологія споріднених та неспоріднених мов. Розділи лексикології: семасіологія, ономасіологія, етимологія, ономастика, словотвір, фразеологія. Лексикологія та лексикографія. Основні словники німецької мови. Їхня класифікація та характеристика.

Взаємозв'язок лексикології з іншими лінгвістичними дисциплінами: фонологією, граматиною, соціолінгвістикою, історією мови, стилістикою. Взаємозв'язок лексикології з нелінгвістичними дисциплінами: етнографією, соціальною психологією, літературознавством, журналістикою, філософією.

Методологічні принципи лексикології: дослідження мови як соціального явища, розгляд діалектичних протиріч як джерела розвитку словникового складу, конкретно-історичний підхід до аналізу функціонування мови, теорія відображення та лексичне значення.

Слово як основна номінативна одиниця мовної діяльності. Поліфункціональність слова. Слово як єдність звучання та значення. Дві модифікації існування слова: як віртуального знака у системі номінації та актуального знака в тексті. Типи слів: автосемантичні (повнозначні) та синсемантичні (службові). Слово і лексема. Слово і словоформа. Проблема ідентичності (тотожності) та меж слова. Формальна структура слова. Особливості фонетичного оформлення та морфологічної структури німецького слова. Поняття морфеми, типи морфем та їх співвідношення.

Семантична структура слова. Лексичне значення слова. Денотативні, сигніфікативні та конотативні компоненти значення. Структура значення. Ієрархія сем. Типи значення слова: пряме, переносне. Поняття семема. Полісемія та омонімія.

Способи номінації в німецькій мові. Первинна та вторинна номінація. Мотивовані та немотивовані знаки. Типи мотивації. Внутрішня структура слова. Шкала розбіжностей між внутрішньою структурою слова та лексичним значенням. Причини та закономірності таких розбіжностей.

Парадигматичні зв'язки слів у лексико-семантичній системі мови.

Поняття парадигматичних відношень. Парадигматичні відношення та субституція.

Гіперонімічні та гіпонімічні відношення між словами. Синоніми. Джерела синонімії. Типи синонімів: абсолютні, ідеографічні, стилістичні синоніми, територіальні та регіональні дублети. Синонімічні ряди та їхня структура. Системний характер синонімії: співвідношення синонімії та полісемії, синонімії та антонімії, поповнення синонімічних радів завдяки запозиченням та діалектним словам. Антоніми та їх типи: різнокореневі, однокореневі, внутрішньослівні; контрадикторні, контрарні, комплементарні. Семантичні поля та лексико-семантичні групи.

Синтагматичні зв'язки слів у лексико-семантичній системі мови.

Лінійний характер синтагматичних зв'язків лексичних одиниць. Валентність та дистрибуція. Лексико-семантична сполучуваність слів. Характеристика словників валентності та дистрибуції німецьких дієслів, іменників та прикметників.

Шляхи збагачення лексичного складу німецької мови.

Характерні риси словникового складу: наявність ядра та периферії, взаємодія постійних та тимчасових компонентів, різноманітність семантичних відношень між компонентами, системний характер, постійне кількісне зростання. Неологізми та архаїзми. Семантична деривація, або зміна значення слова. Екстра- та інтралінгвістичні причини зміни значення слова. Типи семантичної деривації: генералізація (розширення), спеціалізація (звуження) та зміщення (перенос найменування) значення слова. Асоціативні типи переносу найменування: метафора, метонімія, евфемізм. Лексико-семантична система та процеси семантичної деривації. Лексичні запозичення. Соціальні та лінгвістичні причини запозичень. Фонетична, графічна, граматична, лексична асиміляція запозичень. Класифікація іншомовних слів. Хронологічна періодизація латинських, французьких, слов'янських, італійських, англійських запозичень. Особливості англоамериканізмів. Інтернаціональна лексика у сучасній німецькій мові. Особливості розвитку лексичних запозичень у різних німецькомовних країнах. Запозичення та культура мови.

Становлення вчення про словотвір як окремої галузі лінгвістики. Зв'язки словотвору з граматиною, лексикологією, стилістикою, лінгвістикою тексту. Основні поняття словотвору. Твірна та похідна основа, види словотвору (словоскладання, афіксація, імпліцитна деривація, конверсія, аббревіація), засоби словотвору, ступені деривації. Словотворчі одиниці: дериват, словотворча пара, словотворчий тип, словотворчий ланцюжок, словотворча парадигма, словотворче гніздо, словотворчий ряд, словотворча категорія. Методи словотворчого аналізу. Морфемний та словотворчий аналіз. Аналіз за безпосередніми складниками. Трансформаційний аналіз. Словотворче моделювання. Характеристика моделей та їх варіантів. Особливості лексичного наповнення моделей. Семантичний аналіз дериватів. Внутрішня валентність дериватів різного типу.

Професійно-соціальна диференціація словникового складу німецької мови.

Характеристика професійної лексики і жаргонів. Наукова та технічна термінологія як ядро професійної лексики. Сутність терміна, співвідношення професійної лексики, жаргонізмів та термінології. Способи творення термінів, запозичена термінологія. Мовна характеристика певних соціальних та вікових груп. Особливості молодіжної лексики. Модні слова. Арго та його соціальне коріння. Співвідношення загальноповсякденної та спеціальної лексики. Ідеологічна релевантність словникового складу, методи та форми впливу на нього. Мовна політика.

Територіальна диференціація словникового складу німецької мови

Національні варіанти німецької мови. Загальна характеристика мови ФРН, австрійського та швейцарського національних варіантів німецької мови. Тенденції розвитку національних варіантів. Поняття територіальної диференціації. Соціолінгвістичні причини виникнення територіальних розбіжностей в лексиці німецької мови. Історія питання. Співвідношення літературної мови та діалектів. Загальнонародна мова та діалекти. Критичний огляд класифікації територіально диференційованої лексики. Роль територіальних варіантів у збагаченні лексики німецької мови. Провідні тенденції у розвитку територіальних варіантів. Територіальні дублети і територіальні синоніми.

Фразеологія

Предмет, завдання і місце фразеології в сучасному мовознавстві. Методи дослідження фразеології. Вільні словосполучення та їх лексикалізація. Проблема стійкості та ідіоматичності мовних утворень. Стійкі словосполучення і фразеологічні одиниці. Межі фразеології. Проблеми класифікації фразеологічних одиниць. Семантичні категорії фразеологізмів: фразеологічна полісемія, фразеологічна синонімія, фразеологічна антонімія. Їхня відмінність від відповідних лексичних категорій.

Основні типи фразеологічних одиниць сучасної німецької мови та їхня коротка характеристика. Дієслівні, субстантивні, адвербіальні фразеологічні одиниці, парні слова, компаративні фразеологізми, запозичена фразеологія. Специфіка «крилатих слів», прислів'їв, приказок. Стійкі словесні комплекси, що перебувають за межами фразеологічного фонду: лексичні єдності, фразеологізовані утворення. Аналітичні конструкції, типові граматико-стилістичні конструкції. Проблема структурно-семантичного моделювання фразеологічних одиниць. Стилістичне використання фразеологізмів у художній літературі та публіцистиці.

Список літератури

- Dobrovolskij D., Piirainen E.* Zur Theorie der Phraseologie: kognitive und kulturelle Aspekte / D. Dobrovolskij; E. Piirainen. – Tübingen: Stauffenburg, 2009. – 211 S.
- Erben J.* Einführung in die deutsche Wortbildungslehre / von Johannes Erben. – Ausgabe: 5., durchges. und erg. Aufl. – Berlin: E. Schmidt, 2006. – 205 S.
- Fleischer W.* Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache / Wolfgang Fleischer; Irmhild Barz. – Ausgabe: 2., durchges. und erg. Aufl. – Tübingen: Niemeyer, 1995. – 382 S.
- Glück H.* Entwicklungstendenzen der deutschen Gegenwartssprache / Glück, Helmut; Reichmann, Oskar. – Bern: Lang, 2002. – 399 S.
- Heusinger S.* Die Lexik der deutschen Gegenwartssprache: eine Einführung / Siegfried Heusinger. – München: Fink, 2004. – 303 S.
- Lutzeier P.R.* Lexikologie: Ein Arbeitsbuch / Peter Rolf Lutzeier. – Band 1, VIII. – Tübingen: Stauffenburg, 1995. – 167 S.
- Römer C., Matzke B.* Der deutsche Wortschatz: Struktur, Regeln und Merkmale / Christine Roemer; Brigitte Matzke. – Tübingen: Narr, 2010. – 240 S.
- Schippan T.* Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache / Thea Schippan. – Tübingen: Niemeyer, 1992. – 306 S.
- Schlaefler M.* Lexikologie und Lexikographie: eine Einführung am Beispiel deutscher Wörterbücher / von Michael Schlaefler. – Ausgabe: 2., durchges. Aufl. – Berlin: Schmidt, 2009. – 199 S.
- Stepanova M., Cernyseva I.* Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache = Leksikologija sovremennogo nemeckogo jazyka / M. D. Stepanova; I.I. Cernyseva. – Moskva: Academia, 2003. – 251 S.
- Wanzeck C.* Lexikologie: Beschreibung von Wort und Wortschatz im Deutschen / Christiane Wanzeck. – Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2010. – 191 S.

СТИЛІСТИКА СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Пояснювальна записка

Завдання курсу стилістики сучасної німецької мови полягає в тому, щоб ознайомити студентів з основними проблемами сучасної стилістики, з її понятійним апаратом, а також з головними факторами та закономірностями стилутворення та систематики стильових рис, основними принципами та критеріями класифікації функціональних стилів та стильовою оцінкою тексту, зі стилістичними засобами, притаманними системі сучасної німецької мови. Ці стилістичні засоби розглядаються послідовно на лексичному, граматичному, текстуальному та дискурсивному рівнях. Особливий розділ складає вчення про стилістичні фігури.

Після закінчення курсу студенти повинні вміти виявляти стилістичні особливості будь-якого тексту, визначати його належність до одного з функціональних стилів або підстилів, робити стилістичний аналіз тексту. Студенти мають оволодіти навичками свідомого відбору стилістичних засобів для ефективного передачі відповідної інформації, вміти правильно використовувати різноманітні композиційно-мовленнєві форми, робити самостійні узагальнення під час роботи над мовним матеріалом.

На лекціях та семінарських заняттях розглядаються основні питання стилістики.

Самостійна робота студентів охоплює вивчення теоретичного матеріалу, творчу розробку низки додаткових розділів стилістики, написання рефератів з окремих актуальних проблем стилістики сучасної німецької мови, знайомство з новими напрямками досліджень у різних лінгвістичних школах.

Передбачається написання бакалаврських та магістерських робіт з проблем стилістики.

Зміст курсу

Стилiстика як наукова дисциплiна

Предмет стилістики. Розвиток стилістики як наукової дисципліни. Дослідження стилю в ХХ ст. Описативна стилістика та її методи. Функціональна стилістика. Місце стилістики серед інших лінгвістичних дисциплін: лексики, граматики та фонетики. Стилiстика та психолiнгвiстика. Стилiстика та лiнгвiстика тексту. Стилiстика та соціолiнгвiстика. Стилiстика та лiтературознавство. Герменевтика.

Основні поняття стилістики

Мова – мовлення – стиль мовлення. Стиль та семантика. Детермінанти стилю. Стилiстична норма. Загальні критерії оцінки стилю. Ідеологічний та функціональний аспекти оцінки стилю. Оцінка стилю літературного твору. Оцінка стилю усного мовлення.

Тип стилю та ознаки стилю. Класифікація функціональних стилів. Офіційно-діловий, науковий, публіцистичний, розмовний стиль. Характеристика їх лексичних, морфологічних та синтаксичних особливостей. Своєрідність художнього стилю. Взаємозв'язки функціональних стилів у сучасній німецькій мові.

Елементи стилю

Елементи стилю як змінні величини. Домінуючі стилістичні елементи. Стилiстичні пласти та стилістичне забарвлення. Лексичні елементи стилю. Стилiстичні аспекти синонімії. Стилiстичні аспекти антонiмії. Стилiстичні аспекти полісемії та омонiмії. Історизми, архаїзми та неологізми в стилістичному аспекті. Стилiстичні функції діалектизмів та територіальних дублетів. Стилiстичні аспекти лексики різних соціальних груп (жаргонізми, професіоналізми).

Стилiстичні аспекти іншомовних слів. Стилiстичні аспекти і словотвору. Експресивний словотвір.

Граматичні елементи стилю. Варіанти словопорядку як стильова ознака мовлення. Поняття граматичної синонімії. Морфологічна синонімія в закінченнях дієслів. Синонімія дієслівних часових форм. Синонімія способів дієслова. Пасивний стан та його синоніми. Модальні дієслова як елемент стилю. Стилiстичні можливості частин мови. Номінальний, вербальний, ад'єктивний стиль. Фоностилістика. Інтонaційно-стилiстичні проблеми. Стилiстично обумовлені особливості вимови. Звуконаслідування.

Стилiстичні фігури

Суть стилістичних фігур та їхні функції. Класифікація тропів та фігур. Фігури субституції. Тропи. Перифрази та перенос (метонімія та метафора), їхні особливості та функції.

Фігури адиції. Повтори (паралелізм, плеоназм, тавтологія), асиндетон, моносиндетон, полісиндетон. Фігури протилежності. Антитеза, оксиморон, хіазм. Фігури накопичення. Клімакс, антиклімакс, епітет. Особливості використання епітетів у різних літературно-художніх стилях та напрямках. Фігури елімінації. Еліпс, зевгма, обрив речення. Позиційні фігури. Приєднувальні конструкції. Ізольовані речення. Пролепса, парантеза, анаколуп. Композиційно-мовленнєві форми. Повідомлення. Розповідь. Опис. Динамічний опис.

Список літератури

- Bilut-Homplewicz Z.* Text und Stil / Zofia Bilut-Homplewicz (Hrsg.). – Frankfurt am Main: Lang, 2011. – 571 S.
- Duden.* Das Stilwörterbuch: [grundlegend für gutes Deutsch; die Ausdrucksmöglichkeiten der deutschen Sprache; Bedeutung und Verwendung der Wörter im Satz; rund 100 000 Satzbeispiele, Wendungen, Redensarten und Sprichwörter] / hrsg. von der Dudenredaktion. [Red. Bearb. Christine Tauchmann...]. – Körperschaft: Bibliographisches Institut & F. A. Brockhaus AG <Mannheim> / Dudenredaktion. – Ausgabe: 9., völlig neu bearb. Aufl. – Mannheim: Dudenverl., 2010. – 1087 S.
- Eroms H.W.* Stil und Stilistik: eine Einführung / von Hans-Werner Eroms. – Berlin: Schmidt, 2008. – 255 S.
- Fleischer W., Michel G.* Stilistik der deutschen Gegenwartssprache / Wolfgang Fleischer; Georg Michel; Günter Starke. – Ausgabe: 2. Aufl. – Frankfurt am Main: Lang, 1996. – 341 S.
- Malá J.* Stilistische Textanalyse: Grundlagen und Methoden / Jirina Malá. – Ausgabe: Vyd. 1. – Brno: Masarykova Univ., 2009. – 145 S.
- Moennighoff B.* Stilistik / Burkhard Moennighoff. – Stuttgart: Reclam, 2009. – 114 S.
- Sandig B.* Textstilistik des Deutschen / Barbara Sandig. – Ausgabe: 2., völlig neu bearb. und erw. Aufl. – Berlin: de Gruyter, 2006. – 584 S.
- Schneider W.* Deutsch für Kenner: die neue Stilkunde / Wolf Schneider. – 5. Aufl. – München: Piper, 2009. – 396 S.
- Брандес М.П.* Стилiстика немецкого языка Для ин-тов и фак. иностр. яз. [Учебник]. – Москва: Высш. шк., 1983. – 271 с.
- Ляшенко Т.* Функціональна стилістика німецької мови: навчальний посібник / Тетяна Ляшенко. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 112.

ІСТОРІЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Пояснювальна записка

Курс «Історія німецької мови» складається з двох частин — теоретичної та практичної. Метою теоретичної частини є ознайомлення студентів з історичними етапами розвитку німецької мови, а також з найважливішими змінами, що відбувалися в її фонетичній, морфологічній і синтаксичній системі. Одержані знання студенти закріплюють на семінарських заняттях, аналізуючи зразки різних за жанром та діалектними ознаками письмових творів, що представляють основні періоди історії німецької мови. Після опрацювання курсу студенти повинні знати головні зміни, що відбулися від найдавніших часів і до наших днів у галузі німецької фонетики, морфології та синтаксису та вміти пояснювати специфічні риси сучасної німецької мови з тачки зору її історичного розвитку.

Зміст курсу

Особливості історичного розвитку німецької мови

Періодизація історії німецької мови. Дописемний період (V-VIII ст.). Мовні особливості писемного періоду в історії німецької мови. Основні пам'ятки писемності, їхня жанрова та мовна характеристика.

Німецька мова за часів класичного Середньовіччя. Найважливіші мовні новації. Культурно-історична ситуація та її особливості.

Розвиток німецької мови в епоху пізнього середньовіччя. Форми існування мови. Розширення німецькомовного регіону на схід. Передумови утворення німецької національної мови.

Німецька мова за часів Реформації. Соціально-політичні процеси та історико-культурна ситуація в Німеччині. Роль М Лютера в розвитку німецької літературної мови. Переклад Біблії.

Німецька мова XVII – поч. XX ст. Вплив граматистів та школи на розвиток літературної мови. Мови товариства і боротьба проти надмірного вживання іноземної лексики. Нормалізація граматичної системи та лексики в епоху Просвітництва. Роль видатних письменників у боротьбі за розвиток німецької національної мови. Відображення процесів соціально-економічного, політичного та культурного розвитку в німецькій мові XIX – поч. XX ст. Уніфікація правопису і вироблення норм літературної вимови.

Німецька мова з поч. XX ст. – до теперішнього часу. Німецька мова за часів націонал-соціалізму. Мовна ситуація в Німеччині після II світової війни. Національні варіанти сучасної німецької мови.

Мовні процеси в Німеччині після її об'єднання.

Історична граматики німецької мови.

Давньовірхньонімецький період (ДВН)

Фонетична система ДВН. Звуковий склад ДВН. Словесний наголос. Вокалізм ДВН:

- 1) історичні корені аблаута, його види та функції;
- 2) гармонія голосних;
- 3) розвиток умлаута;
- 4) дифтонгізація та монофтонгізація;
- 5) особливості розвитку ненаголошених складів.

Консонантизм:

- 1) верхньонімецький пересув приголосних;
- 2) причини виникнення гемінації.

Грамматична буква ДВН.

Морфологія. Грамматичні категорії іменника. Розвиток давньогерманської системи відмінювання іменників за основами. Займенник. Основні типи займенників. Відмінювання займенників. Розвиток означеного артикля. Прикметник. Сильна та слабка відміна прикметників. Ступені порівняння прикметників.

Особливості утворення прислівників. Основні граматичні категорії дієслова. Характеристика сильних дієслів за рядами аблаута. Класифікація слабких дієслів. Претерито-презентні дієслова. Кількісні та порядкові числівники: особливості утворення, відмінювання. Проблема неозначеного артикля.

Синтаксис. Види речень та особливості їхньої структури. Типи і засоби зв'язку між частинами складного речення. Інфінітивні та дієприкметникові конструкції. Заперечення.

Середньовірхньонімецький період (СВН)

Фонетична система СВН. Редукція ненаголошених голосних. Розвиток умлаута і його вплив на збагачення системи голосних. Еволюція голосних дифтонгів. Розвиток аблаута в СВН. Зміни в консонантизмі. Стягнення.

Грамматична будова СВН

Морфологія. Основні зміни в морфології іменників. Розвиток системи СВН займенників. Особливості відмінювання та утворення ступенів порівняння прикметників. Утворення прислівників. Відмінювання числівників. Зміни в системі форм сильних та слабких дієслів у порівнянні з ДВН. Аналітичні дієслівні форми. Претерито-презентні дієслова. Дієслова зі стягненими формами.

Синтаксис. Зміни в будові простого речення у порівнянні з ДВН. Розвиток структури складного речення. Утворення нового типу заперечення. Співвідношення між прийменниками та безприйменниковими конструкціями.

Ранньонімецький період (РНВН')

Фонетична система РНВН. Найважливіші фонетичні зміни в системі голосних звуків:

1. Дифтонгізація довгих голосних.
2. Монофтонгізація дифтонгів.
3. Розширення дифтонгів.
4. Розвиток СВН голосних "e".
5. Лабіалізація та делабіалізація.
6. Зміни голосних перед носовими приголосними.
7. Розвиток вокалізму ненаголошених складів.

Зміни в галузі консонантизму:

1. Частка СВН s/z та h/ch.
2. Асиміляція та дисиміляція РНВН приголосних.
3. Основні явища, пов'язані з "вирівнюванням" приголосних у РНВН.

Граматична будова РНВН

Морфологія. Становлення новонімецької системи відмінювання іменників: наслідки редукції відмінкових закінчень, морфологічне протиставлення однини множині, перерозподіл іменників за граматичними родами. Зміни в рядах аблаута сильних дієслів. Відношення між сильними і слабкими дієсловами. Претерито-презентні та атематичні дієслова.

Подальший розвиток системи часових форм дієслова. Утворення кондиціоналіса.

Синтаксис. Порядок слів у простому реченні. Зміни в структурі складносурядних та складнопідрядних речень. Системи засобів зв'язку між частинами складного речення. Становлення сучасних норм вживання заперечення.

Список літератури

Бублик В.Н. Історія німецької мови. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Вінниця: Нова книга, 2004.

Левіцький В.В. Історія німецької мови. Посібник для студентів ВНЗ. – Вінниця: Нова книга, 2007.

Филичева Н.И. История немецкого языка. – Санкт-Петербург: Академия, 2003. – 304 с.

Besch W., Wolf N.R. Geschichte der deutschen Sprache: Längsschnitte – Zeitstufen - linguistische Studien / von Werner Besch und Norbert Richard Wolf. – Berlin: E. Schmidt, 2009. – 347 S.

Bogner S. Geschichte der deutschen Sprache im Überblick / Stephan Bogner. – Ausgabe: 3., erw. und überarb. Aufl. – Veszprém: Univ.-Verl., 2007. – 330 S.

Nübling D. Historische Sprachwissenschaft des Deutschen: eine Einführung in die Prinzipien des Sprachwandels / Damaris Nübling. – Ausgabe: 3., überarb. Aufl. – Tübingen: Narr, 2010. – 299 S.

Polenz P. von Geschichte der deutschen Sprache / Peter von Polenz. Wolf, Norbert Richard. – Ausgabe: 10., völlig neu bearb. Aufl. / von Norbert Richard Wolf. – Berlin: de Gruyter, 2009. – 224 S.

Roelcke T. Geschichte der deutschen Sprache / Thorsten Roelcke. – Orig.-Ausg. – München: Beck, 2009. – 128 S.

Schmidt W., Langner H., Wolf N.R. Geschichte der deutschen Sprache : ein Lehrbuch für das germanistische Studium / Wilhelm Schmidt. – Ausgabe: 10., verb. und erw. Aufl. – Stuttgart: Hirzel, 2007. – 489 S.

Stedje A. Deutsche Sprache gestern und heute: Einführung in die Sprachgeschichte und Sprachkunde. – München: Fink, 1996.